Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Збірник
наукових праць

2016

ББК 81.2
А - 43
УДК: 81. 243

Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — Рівне: РДГУ, 2016. — 105 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем викладання іноземної мови, філології, теоретико-методологічних, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих проблем спілкування.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:
Совтис Наталія Миколаївна − доктор філологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Заступник головного редактора:
Мороз Людмила Володимирівна – кандидат філологічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Деменчук Олег Володимирович – доктор філологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Карпенчук Світлана Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Малафіїк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Михальчук Наталія Олександрівна − доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Бігунова Світозара Анатолівна – кандидат психологічних наук, доцент (Рівненський державний гуманітарний університет):
Ніколайчук Галина Іванівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Постоловський Руслан Михайлович – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Романюк Світлана Констянтинівна – кандидат філологічних наук, доцент (Рівненський державний гуманітарний університет.

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 24.11.2016 р.).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: *33028 м. Рівне, вул. Пластова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет*

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03. © Рівненський державний гуманітарний університет, 2016

23. Язык и массовая коммуникация / Социологическое исследование. - [под ред. докт. филол. наук Э. Г. Туманяна]. - М. : Наука, 1984. - 277 с.
24. Якуба Е. А. Социология / Е. А. Якуба. - Харьков : Константа, 1996. - 192 с.
25. Якубова М. А. Речь в средствах массовой информации / М. А. Якубова // Хорошая речь. - Саратов : СГУ, 2001. - С. 84-103.
26. Schiffrin D. Approaches to Discourse / D. Schiffrin. - Oxford; Cambridge, MA : MIT Press, 1994. - 438 p.
27. Современный школьный словарь иностранных слов. 17000 слов и словосочетаний / А. Н. Булыгин. - М. : Мартин, 2005. - 624 с.

Резюме. *Статья исследует вопрос британского газетного дискурса и его способности отображать и формировать социокультурные стереотипы. Анализируются такие жанры, как информационная статья, информационное сообщение, передовая статья, полемическая статья, рекламная статья, репортаж.*
Ключові слова: *дискурс, анализ, стереотип, газета, информация, стиль.*

The summary. *The article deals with the problem of British newspaper discourse and its ability to reflect and form social and cultural stereotypes. Such genres as informational article, informational message, editorial, promotional article, reporting are analyzed.*
Key words: *discourse, analysis, stereotype, newspaper, information, style.*

Одержано редакцією 13.11.2016 р.

УДК 811. 111: 81'27 **Л.М. ЯСНОГУРСЬКА**

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТ

Резюме*. В статті досліджується поняття концепту, який є одиницею опису картини світу - ментальною одиницею, яка містить мовні і культурні знання, уявлення, оцінки.*
Ключові слова: *поняття, лінгвістика, концепт, структура, моделювання, мова, культура.*

На сучасному етапі розвитку лінгвістики актуальним є вивчення таких моделей репрезентації знань і уявлень людини про навколишній світ, як картина світу, фрейм, стереотип, архетип, концепт тощо. Найбільш розгорнуті, а нерідко й суперечливі погляди мовознавців супроводжують центральний термін лінгвокультурології - концепт. На сьогодні проблемі відображення об'єктивного світу у концептах присвячено чимало праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Неабиякий інтерес науковців до концепту породжує слушні зауваження щодо «концептуальної експансії лінгвістики». Мовознавці сходяться на думці про те, що термін «концепт» слід використовувати для репрезентації світоглядних, інтелектуальних та емоційних інтенцій особистості, відображених у її творіннях - текстах. Аналізу концептів присвячені праці А. П. Бабушкіна, С. Т. Воркачова, В. 3. Дем'янкова, В. І. Карасик, М. А. Красавського, Д. С. Лихачова, А. М. Приходька, Г. Г. Слишкіна, Ю. С.Степанова, Й. А. Стерніна та ін.

Термін «концепт», який прийшов у лінгвістику, культурологію, а потім і лінгвокультурологію з логіки і математики, набуває все більшого поширення. Існує безліч різноманітних тлумачень терміна «концепт», що частково пояснюється його приналежністю до різних галузей знань та їх індивідуально- авторським визначенням у відповідних наукових контекстах: мисленнєвий акт, контур (конфігурація) майбутньої події; поняття a priori «мовний матеріал», що виявляє себе в процесах говоріння й розуміння; елементарна одиниця результатів пізнання, одиниця культури; оперативна змістова одиниця пам'яті; код, психічна установка; капсула думки; жива матерія; нескінченні швидкості кінцевих рухів; згусток культури в свідомості людини [1, с. 5].

Не викликає сумніву той факт, що в 90-х роках XX ст. термін «концепт», який увійшов у науковий обіг і співіснував разом з іншими подібними до нього термінами, такими як «лінгвокультурема», «логоепістема», «міфологема» тощо, - виявився найбільш життєздатним. Нерідко його вживають як синонім «архетипу», «прототипу», «стереотипу», «символу», «гештальту» тощо. Імовірно, такі термінологічні розбіжності свідчать про багатогранність природи концепту, складність його структури та своєрідність функцій.

Незважаючи на різноманіття трактувань концепту, методів його дослідження та способів репрезентації, єдиного підходу до розв'язання проблеми концепту не вироблено, відсутнє також його однозначне тлумачення. Виходячи з цього, актуальними лишаються питання структури концепту і можливостей його моделювання, питання про співвідношення концепту зі значенням мовного знака тощо.

У сучасній лінгвістичній науці загальновизнаними є три основні підходи до розуміння концепту, які базуються на такому положенні: концепт - те, що називає зміст поняття, синонім смислу. Побічники такого підходу (Ю. С. Степанов та ін.) при трактуванні концепту надають перевагу передусім культурологічному аспекту, розуміючи всю культуру як сукупність концептів і відношень між ними. При такому осмисленні терміну «концепт» значення мови есплікується як другорядне, що виступає лише допоміжним засобом.

Представники іншого підходу до аналізу концепту (А. Д. Шмельов) основним засобом формування змісту концепту висувають семантику мовного знака. Із цих самих позицій підходить до трактування концепту

М. Ф. Алефіренко, який також постулює семантичний підхід до концепту, розглядаючи його як одиницю когнітивної семантики.

На думку прихильників третього підходу (Д. С. Лихачов та ін.), концепт є результатом зіткнення значення слова з особистим і загальнонародним досвідом людини, тобто посередником між словами і дійсністю. Спільним для трьох підходів є утвердження безперечного зв'язку мови і культури, а розходження зумовлені різними баченнями значення мови у формуванні концепту. Об'єкти світу стають культурними об'єктами лише тоді, коли уявлення про них структуруються етномовним мисленням у вигляді певних квантів знання - концептів. Визначаючи важливість кожного з підходів до розуміння концепту, найбільш актуальним для нашого дослідження ми вважаємо третій підхід.

Незважаючи на те, що термін «концепт» міцно утвердився в сучасній лінгвістичній науці, він до цього часу не має однозначного тлумачення. Згідно з різними дефініціями, концепт - це «знання людини про дійсність в її елементах і перспективах [2, с. 170]; концепт - це те, що «реконструюється через своє мовне вираження і позамовні знання» [5, с. 67]; концепт - «відомості про те, що індивід знає, думає, уявляє про об'єкти» [4, с. 131]; концепт - це «будь-яка дискретна одиниця колективної свідомості» тощо. Як бачимо з наведених вище визначень, найбільш послідовно виокремлюються в концепті властивості знання, оцінки, культури і психіки, які й береться за основу в тій чи іншій дефініції.

Найбільш послідовно науковці обстоюють розуміння концепту як етнокультурного утворення або етноконцепту. Ця модель базована на усвідомленні того значення, яке має національна культура в житті соціуму і відображає уявлення про те, що концепт є точкою перетину світу культури й індивідуальних смислів.

Різноманітні визначення концепту породжують також розмаїття їх класифікацій, напр.:

- тематична: сюди відносять емоційні, навчальні, текстові концепти тощо;
- дискурсивна: концепти педагогічного, релігійного, політичного дискурсів тощо.

Вагомий внесок у розбудову поняття концепт зроблено М. Шварц. На думку дослідниці, мовну концептосферу складають концепти-категорії і концепти-символи (або ідіоконцепти). Категоріальні концепти вербалізуються як лексичними, так і граматичними засобами; культурні ж - лише лексичними, оскільки їм притаманний характер субстанції, яка, у свою чергу, може осмислюватися і конкретно, і абстрактно.

Цілком слушною є типологія концептів в аспекті когнітивної семантики, що представлена опозицією універсальність-специфічність. Універсальні концепти неоднорідні: до їх складу входять як категорійні, так і ментальні утворення. Окремі концепти цього типу іноді називають надконцептами на тій основі, що в певних дискурсах вони здатні створювати своєрідне замкнене коло. Наприклад: у релігійному дискурсі такими одиницями вважаються концепти Бог, душа, надія, віра, любов тощо. Інколи універсальні концепти об'єктивуються в триєдиному режимі, напр.: віра-надія-любов. Специфічні концепти співвідносяться з певними сферами - соціальною, етнічною, професійною, природничо-географічною тощо.

Чимало дослідників визнають наявність у концептів певної структури, яка також є основою для їх класифікації. На думку Й. А. Стерніна, внутрішня організація концепту не може трактуватися як жорстка структура, подібна до значення слова, пов'язаного з активним динамічним значенням концепту в процесі мислення.

Й. А. Стернін виокремлює три структурні типи концептів: однорівневий, багаторівневий і сегментний. До складу однорівневого концепту входить лише чуттєве ядро, фактично - один базовий шар. Таку структуру, на думку дослідника, мають багато концептів у свідомості дитини. Багаторівневий концепт містить, як правило, декілька когнітивних шарів, які різняться ступенем абстракції, відображеному в них, і послідовно нашаровуються на базову основу. Сегментний концепт являє собою базовий чуттєвий шар, оточений кількома сегментами, рівноправними за ступенем абстрагованості. Як приклад сегментного концепту Й. А. Стернін описує концепт «толерантність» [9, с. 61].

З метою більш переконливого тлумачення структури концепту дослідники нерідко використовують засоби образності, зокрема метафори. При цьому будь-яка метафоричність все-таки призводить до визнання в концепту так званого базового шару, який визначається як чуттєвий образ, що кодує концепт як мисленнєву одиницю в універсально-предметному коді з деякими додатковими концептуальними ознаками.

Наявність додаткових концептуальних ознак притаманна багатьом складним концептам, у яких ці ознаки нашаровуються на базову основу. Визнання концепту багатомірним ідеалізованим формоутворенням є причиною того, що багато лінгвістів виокремлюють у структурі концепту три складові: понятійний, образний і ціннісний субстрати. Понятійний субстрат концепту, на думку більшості дослідників, є визначальним. Цей елемент формується фактичною інформацією про реальний або уявлюваний об'єкт, який служить основою для утворення концепту. Образна складова культурологічного концепту пов'язана зі способом пізнання дійсності. На відміну від понятійної, вона не завжди повністю підлягає рефлексії. Образний бік концепту складають усі наївні уявлення, закріплені в мові, внутрішні форми слів, які служать для вираження цього концепту, стійкі мисленнєві картинки. Ціннісна складова є не менш важливою: саме ціннісний принцип лежить в основі культури, а концепт, у свою чергу, служить її дослідженню. У той же час для ментальних концептів ціннісний компонент не є специфічним, оскільки він притаманний будь-якому ментальному утворенню, що віддзеркалює духовне життя людини.

Формальною характеристикою культурологічного концепту, на думку дослідників, є так звана «номінативна щільність» - наявність у мові цілого ряду засобів його реалізації, що безпосередньо пов'язано з

релевантністю, важливістю цього концепту в очах лінгвокультурного соціуму, з практичною або теоретичною цінністю явища, відображеного в його змісті. Іншим виявом релевантності змісту культурологічного концепту вважають його «переживанність»: здатність при влученні у фокус свідомості інтенсифікувати духовне життя людини. У зв'язку з цим усередині семантичних гнізд виділяються концепти різного плану значущості, особливий інтерес серед яких, викликають парні концепти, так звані «семантичні дублети»: щастя- блаженство, любов-милість, свобода-воля, природа-життя тощо, де етноспецифічна маркованість закріплена переважно за другими членами пари. Ідея подвійного імені концепту через опозицію представлена в дослідженнях Н. А. Погребної. Дослідниця аналізує антонімічний концепт друг-ворог як такий, що ґрунтується на філософії культури і актуалізується не лише в одному слові через змістові форми, образ, поняття, символ, з одного боку, а також через дзеркальне відображення понять - з іншого. Переконливою є також опозиційність концепту життя - смерть, білий - чорний, любов - ненависть тощо.

Концепт постає перед нами як узагальнююче абстраговане поняття, що входить в базові концептуальні шари психіки і є будівельним матеріалом когнітивної картини світу. Традиційне розуміння концепту також не виключає розгляд питання про його національну специфіку, хоч і не передбачає наявність в концепті ціннісного компонента, що є основою лінгвокультурного підходу до розуміння концепту, розробленого сучасними дослідниками [10, с. 231].

У лінгвістичних публікаціях останніх років концепт не ототожнюється з поняттям. Сучасна наука визначає концепт і поняття як сутності різного порядку. І хоча розуміння терміну концепт у сучасній лінгвістиці досить варіативне, та й сам термін не має однозначного визначення, не викликає суперечок лише те положення, що концепт належить свідомості і включає чуттєво-вольові та образно-емпіричні характеристики.

Автори «Короткого словника когнітивних термінів» розглядають концепти як ідеальні абстрактні одиниці, смисли, якими оперує людина в процесі мислення, і які відображають зміст досвіду і знання, зміст результатів усієї діяльності людини і пізнання нею навколишнього світу у вигляді певних одиниць, «квантів знання». При цьому наголошується, що зміст концепту включає інформацію про те, що індивід знає, припускає, думає, уявляє той чи інший фрагмент світу. Концепти зводять різноманіття спостережуваних явищ до чогось єдиного, під певні, вироблені суспільством категорії та класи.

Прийнято розрізняти такі підходи до інтерпретації терміну концепт: лінгвістичний, когнітивний, культурологічний.

Лінгвістичний підхід представлений точкою зору, що концепт існує для кожного словникового значення, і розглядається як алгебраїчний вираз значення. В цілому, представники даного напряму розуміють концепт як увесь потенціал значення слова разом з його конотативним елементом [8, с. 9].

Прихильники когнітивного підходу до розуміння сутності концепту відносять його до явищ ментального характеру. Так З. Д. Попова, Й. А. Стернін та інші представники воронезької наукової школи зараховують концепт до розумових явищ, визначаючи його як глобальну розумову одиницю.

Представники третього підходу при розгляді концепту велику увагу приділяють культурологічному аспекту. На їхню думку, вся культура розуміється як сукупність концептів та відносин між ними. Концепт тлумачиться ними як основний осередок культури в ментальному світі людини. Цього погляду дотримуються Ю. С. Степанов, Г. Г. Слишкін.

Необхідно зауважити, що усі вищенаведені підходи, пов'язані між собою, а не протиставлені один одному.

Концепт відноситься до базових понять лінгвокультурології, який реалізується у словесному знаку і у мові в цілому. В лінгвокультурологічному трактуванні терміну «концепт» відображена спроба сучасних дослідників подолати однобокість чисто раціональної інтерпретації світу, пов'язаної з понятійним способом його освоєння, та продемонструвати складну природу концепту, в якій поєднуються різноманітні форми відображення дійсності, як раціональні так і чуттєві.

Концепт, з точки зору когнітивної лінгвістики, є «парадигматична структура, що виводиться з синтагматичних відносин імені, фіксованих в тексті» [7, с. 78].

Й. А. Стернін трактує концепт як «комплексну розумову одиницю, яка в процесі розумової діяльності повертається різними сторонами, актуалізуючи в процесі розумової діяльності свої різні ознаки і шари» [9, с. 60].

Й. А. Стернін представляє модель концепту в термінах ядра і периферії. У результаті аналізу даних отриманих в ході психолінгвістичного експерименту, автор приходить до висновку, що в ядро концепту входить найбільш яскравий образ, який носить індивідуальний чуттєвий характер і, за висловом Й. А. Стерніна, кодує концепт для розумових операцій. Ядро концепту володіє яскравим особистісним забарвленням, так як наочно-чуттєвий образ формується з особистого досвіду людини. Таким чином, ядро концепту являє собою його базовий шар, а сукупність когнітивних шарів та когнітивних сегментів утворюють їх когнітивні ознаки [9, с. 61].

Польова модель концепту, розроблена З.Д.Поповою і І.А.Стерніним, виглядає наступним чином:

1) ядро - наочно-чуттєвий образ;
2) базові шари - різні за ступенем абстракції концептуальні ознаки;
3) інтерпретаційне поле концепту, яке відображує оцінки і трактування змісту ядра і концептуальних ознак у вигляді установок свідомості, тверджень, різного роду стереотипів, які належать до

національної, групової чи індивідуальної свідомості.

Абсолютно протилежний напрямок дослідження передбачає лінгвокультурний підхід, що йде, відповідно, від культури до індивідуальної свідомості. Представниками цього підходу слід вважати В. І. Карасика, Ю. С. Степанова, В. М. Нерознака, В. Г. Зусмана, В. В. Красних, В. А. Маслову, Н. Ф. Аліференко.

Лінгвокультурний підхід дозволяє проникнути в глибинну сутність концептів, що сформувалися в колективній мовній свідомості нації, розкрити систему цінностей і оцінок, на розвиток якої вплинув культурний, мовний і, нарешті, громадський досвід тієї чи іншої соціально-культурної спільноти. Цей підхід орієнтований на вивчення культурних концептів.

Зовсім інший напрям вивчення концепту пропонує А. П. Бабушкін, чий підхід більшість дослідників вважає семантичним, оскільки він розглядає концепт в рамках такого лінгвістичного напрямку як когнітивна семантика. А. П. Бабушкін розробив класифікацію концептів за лексико-фразеологічною основою. У центрі дослідницьких інтересів А. П. Бабушкіна знаходяться лексичні та фразеологічні концепти. Таке розмежування проводиться на основі словникових дефініцій концептів. А. П. Бабушкін визначає концепт як будь-яку дискретну одиницю колективної свідомості, яка відображає предмет реального або ідеального світу і зберігається в національній пам’яті носіїв мови у вигляді пізнаного вербального позначеного субстрату [3, с. 55].

Ще одним представником семантичного підходу до вивчення концептів можна назвати М. М. Болдирєва, який також розробив типологію концептів в рамках когнітивної семантики. Типи концептів, виділені М. М. Болдирєвим, по суті мають багато спільного з типами концептів, запропонованими А. П. Бабушкіним, хоча в більшості випадків М. М. Болдирєв користується іншими термінами. Класифікацію А. П. Бабушкіна, М. М. Болдирєв доповнює класом граматичних концептів, а також поділяє концепти за змістом і ступенем абстракції.

Концепт є одиницею опису картини світу - ментальною одиницею, яка містить мовні і культурні знання, уявлення, оцінки. В когнітивній науці концепт розглядається як ментальна одиниця, котра постійно переживає зміни; в його сферу можуть входити все нові фонові концепти, може змінюватись стандартний набір ситуацій. Найважливішою задачею сучасного мовознавства є осмислення мовних фактів через призму лінгвокультурологічний методів аналізу, через концептуальний аналіз ключових понять, які формують мовну картину світу. До таких понять відносяться емоційні концепти «любов» та «ненависть».

Оскільки метою нашої роботи є дослідження окремої ділянки національної когнітивної картини світу українців та американців, необхідно зупинитись на самій картині світу, яка стала дуже популярною в лінгвістиці останніх десятиліть. Важливо зазначити, що нас буде цікавити лише певний ракурс цієї проблеми, який дозволяє побачити зв'язок процесу формування і подальшого лінгвокогнітивного вивчення концептів з особливостями національної картини світу, а також встановити структурний склад когнітивної картини світу і виявити роль мовної картини світу в дослідженні концептосфери народу.

Перш за все, необхідно диференціювати поняття когнітивної чи концептуальної картини світу і мовної, оскільки роль цих ментальних утворень у вивченні специфіки концептів неоднакова. Однак важливо зазначити, що цей поділ досить умовний і що в психіці індивіда картина світу представлена цілісним утворенням, яка має рівневу організацію. Доцільно було б говорити про концептуальний і мовний рівень єдиної картини світу, яка існує у психіці людини.

Під картиною світу у загальному вигляді ми розуміємо впорядковану сукупність знань про дійсність, яка сформувалась в суспільній, груповій та індивідуальній свідомості. За визначенням В. І. Карасика картина світу — цілісна сукупність образів дійсності в колективній свідомості [6, с. 104]. Так як картина світу є результатом пізнання дійсності і виступає у вигляді сукупності знань (концептосфери), то вона може бути названа когнітивною чи, користуючись більш традиційною термінологією, концептуальною. Когнітивна картина світу включає в себе концептуальні знання про дійсність, а її складовими частинами є неоднорідні смислові утворення, які являють собою образи, поняття, різного роду ментальні стереотипи і концепти, які утворюють концептосферу народу. Таким чином, логічно вважати, що вивчення особливостей когнітивної картини світу безпосередньо веде до дослідження концептів.

Однак інтерпретація окремих фрагментів і елементів когнітивної картини світу, осмислювання їх структурних взаємозв’язків здійснюється саме на рівні мовної свідомості, яка формує мовну картину світу. Система мовних значень утворює мовну свідомість. Прийнято розрізняти поняття мовна і когнітивна свідомість. Якщо когнітивна картина світу складається з концептів, які входять до національної концептосфери, то «будівельним матеріалом» для мовної картини світу виступають значення мовних знаків, які утворюють семантичний простір мови. Безперечно, когнітивна картина світу ширша, ніж мовна, оскільки мова не в стані відобразити все багатство змісту концептосфери, так як не всі концепти мають мовне вираження. Мовна картина світу лише частково відображує концептосферу народу і дає можливість судити про неї лише фрагментарно.

Однак, вивчення мовної картини світу необхідне для опису і моделювання концептів і, відповідно, концептуальної картини світу, складовими якої вони є, оскільки в цьому випадку мовні знаки є засобом доступу до концептосфери людини, а також сприяють виявленню когнітивних структур свідомості, позначених мовою.

Культура здійснює великий вплив на формування когнітивної, а потім і мовної картини світу. Картина світу формує тип відношення людини до світу - природи, інших людей, самого себе, задає норми поведінки в

світі, визначає її відношення до життєвого простору.

Отже, в лінгвістичній науці останніх десятиліть окреслилася тенденція до розширення змісту концепту, його наповнення додатковими властивостями. Концепт спочатку реалізується як лінгвокультурологічний концепт, далі - як лінгеокультурний і нарешті - лінгвоконцепт, який використовується для визначення поняття, уявлення, значення образу. Утвердження цього терміна в лінгвістиці розкриває широкі горизонти для дослідження загальнолюдських і національних форм мислення, які об'єктивуються в слові, передусім розмовному та літературному, для аналізу ідіостилю письменника тощо.

Проте, необхідно пам'ятати, що ні когнітивна, ні мовна картини світу не виступають в якості дзеркального відображення світу, вони завжди є певною інтерпретацією. З кожною картиною світу пов'язаний певний спосіб світосприйняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н.Ф. Поэтическая энергия слова. Синергетика языка, сознания и культуры /Н. Ф. Алиференко. - М.: Academia, 2002. – 394 с.
2. Арутюнова Н. Д. Что мы предпочитаем? (семантическая структура народных суждений о предпочтительности) // Восточные славяне. Языки. История. Культура: К 85-летию академика В. И. Борковского/ Н. Д. Арутюнова. - М.: Наука, 1985. - С. 164-172.
3. Бабушкин А.П. Концепты разных типов в лексике и фразеологии и методика их выявления./А. П. Бабушкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. - Воронеж: ВГУ, 2001. - С. 52-57.
4. Борисов О.О.Організація мовних засобів концепту страх у сучасній мові /О.О. Борисов //Наука і сучасність. Філологія: зб.наук.пр.Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. - К.:Логос, 2004. - Т.42. - С.127-135.
5. Воркачёв С. Г. Концепт любви в русской паремиологии /С.Г.Воркачев // Эколингвистика: теория, проблемы, методы. Межвузовский сб. науч. тр. / Под ред. А.М. Молодкина. - Саратов: Научная книга, 2003. - С. 64-70.
6. Залевская А.А. Психолингвистические проблемы функционирования слова в лексиконе человека./А.А.Залевская. - Тверь, 19996. - 190 с.
7. Карасик В.И., Слышкин Г.Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования /В.И. Карасик // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. - Воронеж: Изд-во Воронеж, ун-та, 2001. - С. 75-80.
8. Степанов Ю.С. Некоторые соображения о проступающих контурах новой парадигмы./Ю.С. Степанов // Лингвистика: взаимодействие концепций и парадигм: Материалы межвед. науч.-теорет. конф. Вып.1. - Харьков: ХИМЭСХ, 1991. 4.1. - С. 5-10.
9. Стернин И.А. Методика исследования структуры концепта /И.А.Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. - Воронеж: Изд-во Воронеж, ун-та, 2001. - С. 58-65.
10. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. /С.Г.Тер- Минасова. - М.: Слово / БІОУО, 2000. - 264 с.

Резюме. *В статье исследуется понятие концепта, который является единицей описания картини мира – ментальной единицей, которая содержит языковые и культурные знания, представления, оценки.*

Ключевые слова: *понятие, лингвистика, концепт, структура, моделирование, язык, культура.*

The summary. *The article explores the notion of the concept which serves as a unit of description of the world, its mental unit which contains linguistic and cultural knowledge, perception, evaluation.*

Key words: *notion, linguistics, concept, structure, modelling, language, culture.*

Одержано редакцією 17.11.2016 р.

УДК 811.111'27

І.В. КРАЛЯ, В.О.БЕРТАШ

МОВНА ТА КОНЦЕПТУАЛЬНА КАРТИНИ СВІТУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СВІДОМОСТІ НАЦІЇ

Резюме. *В статті розглядається мовна та концептуальна картини світу. Описується когнітивна та комунікативна проблематики етнолінгвістики.*

Ключові слова: *картина світу, феномен, мовне вираження, етнолінгвістика, сприйняття.*

Останнім часом у філософських, лінгвістичних, культурологічних наукових працях особлива увага приділяється дослідженню мови як сутності, що забезпечує зв'язок між окремою людиною та ментальністю нації. Завдяки мові можливо не лише віднайти цей зв'язок на сучасному етапі, а й прослідкувати його розвиток у ході всієї історії нації та суспільства. Усі елементи народної культури знаходять відбиток у мові певного народу, яка є відмінною від інших саме через специфіку відображення в ній світу і формування мовної свідомості людини.

Співвідношення мови та мислення, мови та культури, мови та мовлення стало провідною темою

ЗМІСТ

Совтис Н.М. Українізми в польській літературній мові XIX ст…… 3
Ясногурська Л.М. Відображення свідомості нації у концептуальній та мовній картині світу …… 6
***Василькевич* С.С.** Неологіка у мові інтернет та політичної комунікації …… 9
Михальчук Н.О., Яцюрик А.О. Місце компліменту в системі мовленнєвих актів та ілокутивна роль компліментів ……. 13
Денисюк Л.В. Особливості функціонування займенника *IT* в сучасній англійській мові…….. 17
Кочубей О.С. Аналіз структурних компонентів перекладацької компетентності фахівця …….. 19
Мороз Л.В., Дацюк А.В. Британський газетний дискурс як контекст об'єктивації тендерних стереотипів ……. 24
Ясногурська Л.М. Сучасні підходи до вивчення поняття концепт ……. 28
Краля І.В., Берташ В.О. Мовна та концептуальна картини світу як відображення свідомості нації .. 32
Бігунов Д.О. До питання мовленнєвої поведінки особистості …….. 35
Трофімчук В.М., Гривіцька Р.В. **З**астосування інтернет-технології у дистанційному навчанні іноземної мови …….. 38
Павелків К.М. Психодого-педагогічні умови вивчення іноземної мови на немовних спеціальностяху вищій школі …… 40
Мороз Л.В., Мороз Н.М. Місце та роль гри у системі навчання іноземної мови ……. 43
Романюк С.К., Захожа А.Ю. Активні форми навчання іноземної мови в початковій школі …….. 47
Данілова Н.Р. Опрацювання та застосування педагогічних іноваційних технологій на заняттях англійської мови ……. 50
Бойко Н.Г., Ковалюк В.В. Застосування методу кейс-стаді у процесі викладання іноземних мов … 52
Ковалюк В.В., Ткач Т.В. Фахова компетентність студентів та її формування засобами англійської мови …… 56
Мороз Л.В., Коцвай Ю.Я. Процес формування комунікативної компетенції у старшокласників на уроках іноземної мови ……. 60
Богачик М.С. Особливості формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови у контексті компетентнісного підходу …… 64
Баталія Л.О., Ткач А.П. Історія та розвиток альтернативного навчання в стандартних школах західнослов'янських країн (Чехія, Польща, Словаччина) ……. 67
Джава Н.А., Шевчук О.В. Вміння творчого письма на середньому етапі навчання …… 69
Черуха Н.В., Миколайчик А.П. Раннє вивчення іноземної мови у вітчизняній і зарубіжній шкільній практиці ……. 72
Черуха Н.В., Брень О.В. Про питання покращення результативності викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах …… 74
Ковалюк В.В., Шикута Т.М. Про питання імплементації сучасних методів навчання іноземних мов у ВНЗ ……. 76
Мороз Л.В., Король О.Ю. Про концепцію формування навичок письма при навчанні і іноземної мови студентів денної, заочної і дистанційної форм навчання вищого навчального закладу …….. 81
Кушнір Н.В., Лукашик О.В., Лавренюк Т.І. Формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки …… 84
Романюк С.К., Городюк Н.Ю. Інноваційні технології навчання на уроках англійської мови в початковій школі …….. 86
Івашкевич Е.Е. Psycholinguistic paradigm of narrative discourse …… 89
Івашкевич Е.З. Aspects of social intellect of a teacher …… 93
Верьовкіна О.Є., Сембай Н.Б. Ways of encouraging second language acquisition in the classroom …... 97
Бігунова С. А., Зубілевич М.І. English somatic phraseological units of Latin and French origin …….. 100
Відомості про авторів …….. 103

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Заснований у 2009 р.

Відповідальний редактор збірника Петрівський Я.Б.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Мороз Л.В.
Технічний редактор Ковалюк В.В.
Комп'ютерна верстка Ковалюк В.В., Краля І.В, Ясногурська Л.М.

Підписано до друку 26.12.2016 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різографічний.
Ум. друк. арк. 24,02. Обл. вид. арк. 17,39. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет.

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

А – 43 Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — Рівне: РДГУ, 2016. — 105 с.

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем викладання іноземної мови, філології, теоретико-методологічних, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих проблем спілкування.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 81'243
ББК 81.2